

Het Groene Woud, vlinde

Tussen de drie grote Brabantse steden 's-Hertogenbosch, Tilburg en Eindhoven bevindt zich het Nationaal Landschap Het Groene Woud: 7500 ha waardevolle Meijerijse natuur, gekoesterd door terreinbeheerders als Staatsbosbeheer, Brabants Landschap, Natuurmonumenten en de Marggraffstichting. Befaamde en anonieme natuurparels in dit gebied worden aan elkaar geregen door middel van verschillende ecologische verbindingzones, faunapassages en een bijzonder ecoduct. Ze zorgen voor ontsnippering en geven allerlei dieren de mogelijkheid om zich veilig over een groter gebied te verspreiden.

Tekst: In 1998 kwam de provincie Noord-Brabant met het idee om de natuurreservaten Kampina, De Geelders, De Mortelen en De Scheeken aan elkaar te koppelen. In een later stadium zijn daar in alle richtingen natuurgebieden bijgekomen waaronder Wijboschbroek, Dommeldal, Bossche Broek, Galgeven en Landgoed Baest. In 2005 werden deze verbonden natuurgebieden door de overheid uitgeroepen tot Nationaal Landschap Het Groene Woud.

Deze unieke natuurketting is niet alleen van belang voor plant en dier. Ook als recreatieve uitlaatklep voor de verstedelijkte omgeving is Het Groene Woud zeer

belangrijk. Parkeerplaatsen, gemarkeerde wandelroutes, info-panelen, bezoekerscentra (de zogenaamde Groene Poorten) streekfestivals en excursies zorgen ervoor dat het gebied gemakkelijk bereikbaar én beleefbaar is voor de bezoeker. Het is daarom een walhalla voor wandelaars, sporters, fietsers en natuurliefhebbers. Die zorgen er tevens voor dat de lokale economie een steuntje in de rug krijgt. Met name de horeca met zijn culinaire streekproducten profiteert hiervan, want een dag door de natuur banjeren maakt hongerig en dorstig.

Unieke leembossen

De variatie aan landschappen in Het Groene Woud is groot: heide, vennen, beken, onbemeste hooilanden, ouderwetse akkertjes, moerassen, grienden en het typerende agrarische populierenlandschap zorgen voor een rijke biodiversiteit. Maar er is één biotoop die met kop en schouders boven de andere uitsteekt en Het Groene Woud zo bijzonder maakt. Dat zijn de bossen die het hemelwater lang 'vasthouden' vanwege de leem in de grond. Deze zogenaamde leembossen zijn daardoor vaak nat en drassig, wat garant staat voor een rijke en zeldzame flora. Zó rijk zelfs dat er in geen enkele andere biotoop in Nederland zoveel variatie aan planten en bomen te vinden is op een vergelijkbare oppervlakte. Dit soort bossen is in Nederland vrijwel uitsluitend te vinden in het Brabantse Groene Woud. Kenmerkend is de uitbundige voorjaarsflora. Tapijten bosanemonen, slanke sleutelbloemen, speenkruid en pinksterbloemen nemen bezit van de bosbodem en kleuren die wit, geel, paars en lila. Die kans krijgen deze bloemen omdat bladeren van de kenmerkende leembosbomen - hazelaar, fladderiep, esdoorn, wegedoorn, zwarte els of populier - vlug verteren en zo ruimte creëren. Het staat buiten kijf dat de aanwezigheid van veel soorten bomen en planten leidt tot een groot aantal vlindersoorten. Overdag zijn kleine ijsvogelvlinder en bont dikkopje dé visitekaartjes van dit landschapstype; ze stellen namelijk nogal wat eisen aan hun leefgebied. Als het aantal waargenomen vlinders een stijgende lijn vertoont, is dat een duidelijk signaal voor de beheerder dat hij op de goede weg zit. Onopvallend maar zeker niet minder belangrijk is de microvlinder *Phaulernis dentella* die graag in grote aantallen vertoeft op de witte schermbloemen van het zevenblad. Deze soort komt maar op een paar plekken in Nederland voor. Wijboschbroek, Het Elderbroek en De Scheeken zijn de uitverkoren gebieden waar dit kleine vlindertje zich ophoudt.

Kraamkamer van (vlinder)biodiversiteit

De bijzondere leembossen vormen tezamen met de andere biotopen een gevarieerd mozaïeklandschap

Bont dikkopje, De Scheeken.

tuin van Noord-Brabant

dat garant staat voor een grote biodiversiteit. Dat wordt misschien wel het beste gedemonstreerd aan de hand van het aantal soorten vlinders dat er leeft. Grotendeels zijn dat nacht- en microvlinders die vaak alleen in het donker actief zijn of er een verborgen levensstijl op na houden. Daarom zijn de beste ambassadeurs toch de overdag vliegende 'aibare' dagvlinders.

In Kampina leeft een zeer grote populatie heideblauwtjes en het is tevens een bastion voor het bont dikkopje en het groentje. Verder komt men er grote weerschijnvlinder, kleine ijsvogelvlinder en gentiaanblauwtje tegen.

De Geelders, De Scheeken, Veldersbos en Heerenbeek vormen samen een van de weinige kerngebieden van de kleine ijsvogelvlinder in Nederland. Het bont dikkopje komt ook bijna in al deze terreinen voor. Het was echter alweer jaren geleden dat dit vlindertje ook nog in enkele Schijndelse natuurgebieden in het oostelijke gedeelte van Het Groene Woud werd gezien. Gelukkig is hier in 2013 en 2014 toch weer een bont dikkopje gespot.

Uit de nacht- en microvlinders zijn nog veel meer bijzondere soorten te melden, zoals witte hermelijnvlinder, meidoornspanner en karmozijnrood weeskind: paradepaardjes voor de macronachtvlinders. Fascinerende kleine vlinders als de goudlichtmot *Selagia argyrella*, de grijsrupspurpermot *Eriocrania sangii* en de ruwe-smelemineermot *Elachista adscitella* laten dan weer de harten van microspecialisten sneller kloppen.

Vlindervriendelijke beheermaatregelen

Onze vlinders hebben de afgelopen decennia zware klappen gekregen. Ontginningen, overbemesting, zure regen, verdroging, versnippering en bestrijdingsmiddelen zijn zoals bekend de grootste boosdoeners geweest wat betreft schade aan onze vlinderpopulaties. Gelukkig wordt er vandaag de dag van alles aan gedaan om het tij te keren en soms blijken eenvoudige maatregelen al direct positief effect op te leveren. Zo heeft het creëren van inhammen in het bos en het opener maken van bosdreven een zone met struikgewas doen ontstaan, waardoor kleine ijsvogelvlinder en grote weerschijnvlinder hun leefgebied sterk zagen verbeteren. In Heerenbeek, De Scheeken, De Geelders en Kampina zijn zulke maatregelen meermaals uitgevoerd en steeg het aantal vlinders significant. Voor pimperlblauwtjes worden door onder andere Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en waterschap Aa en Maas zeer precieze en specialistische beschermingsmethoden toegepast omdat deze kwetsbare blauwtjes een erg delicate band hebben met hun leefomgeving. De graslanden van het Bossche Broek

Joep Steur

Populierenweide in het Wijboschbroek.

Joep Steur

Bloerijke dijk in het Wijboschbroek.

Joep Steur

Ingezaaide akkerkruiden bij het Elderbroek.

Hoornaarvlinders voelen zich thuis in de Schijndelse populierenweide.

(bij 's-Hertogenbosch aan de noordelijke rand van Het Groene Woud) worden omgevormd tot volwaardige blauwgraslanden waar het pimpernelblauwtje in de nabije toekomst leefgebied kan vinden (het project Blues in the Marshes, waarin ook De Vlinderstichting participeert).

Instandhouding en verbetering van natuurterreinen is vaak een kostbare en tijdrovende zaak en de hulp van vrijwilligers is voor de terreineigenaren dan ook zeker geen overbodige luxe. Zo heeft de Natuurwerkgroep Liempde in De Geelders meegeholpen het heidegebiedje Het Speet te ontdoen van opslag van den en berk, zodat de aanwezige heideblauwtjes, groentjes en bont dikkopjes betere overlevingskansen krijgen.

In Nijnsel, in de buurt van het natuurreservaat De Dommelbeemden/Moerkuilten, ligt Landschaps-camping De Graspolder. De eigenaren (Marco en Aurora Witlox) hebben 5 hectare voormalige landbouwgrond omgetoverd in bloemrijk grasland met bijzonder aantrekkelijke braamstruwelen. Hun zelfgemaakte nieuwe natuur sluit naadloos aan bij het beschermde Dommeldal.

In de Schijndelse natuurgebieden van Het Groene Woud zijn vooral vrijwilligers van Natuur- en Milieucentrum (NMC) Schijndel actief om vlindervriendelijke maatregelen uit te voeren. Die variëren van het openhouden en verbreden van bospaden en het pijpenstrootjevrij-maken van een heideveld tot het aanleggen van nieuwe houtwallen met sleedoorn, meidoorn, gewone vlier en wilde lijsterbes.

Natuurprojecten Schijndel

NMC Schijndel is zeer begaan met het lot van de vlinders in de regio, met name in de gemeente Schijndel. Samen met de Stichting Natuurprojecten Schijndel is een belangrijk wapenfeit gerealiseerd, namelijk de publicatie van het boek *Vlinders in Het Groene Woud* dat verhaalt over het reilen en zeilen van onze gevleugelde vrienden in hun diverse leefgebieden. Een hele reeks natuurgebieden in Het Groene Woud wordt bewandeld door journalist Hans Horsten en vlinderliefhebber Joep Steur, de auteur van dit artikel. Zij delen hun bevindingen op luchtige wijze met de lezer. Behalve de alom geprezen dagvlinders worden ook nachtvlinders en kleine vlinders in de spotlights gezet. Het boek is een inspiratiebron voor velen, bijvoor-

Wapendrager.

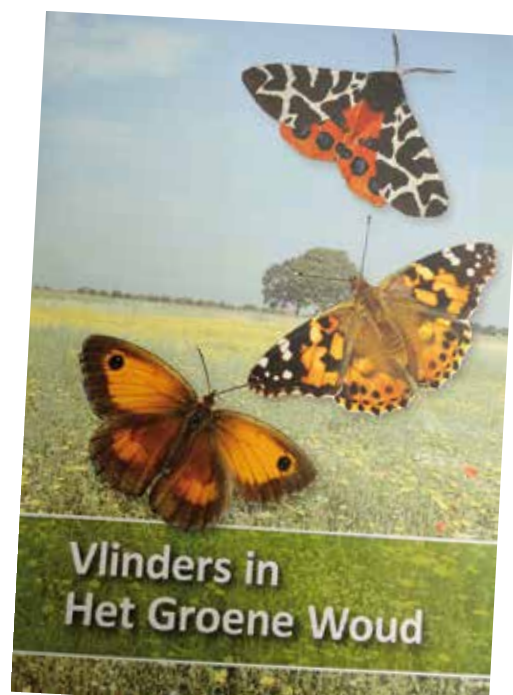
Kleine ijsvogelvlinder in de Geelders.

beeld bij het uitvoeren van vlindervriendelijke maatregelen door diverse betrokken terreineigenaren en NMC Schijndel. Ook hielp het boek geënthousiasmeerde particulieren bij het vlindervriendelijk maken van hun lapje grond. Er worden gratis begeleide vlinderwandelingen en nachtvlinderavonden georganiseerd. En er zijn vlinderwandelfolders van de in het boek beschreven gebieden uitgegeven en ook een grote vlinderposter van de gesignaleerde dagvlinders in Het Groene Woud. Voor basisscholen en jeugdnatuurgroepen in de regio is een digitaal lespakket samengesteld met de titel 'Vera de Vlinder'. Dit alles onder de paraplu van de zeer actieve Stichting Natuurprojecten Schijndel. Met al deze maatregelen hopen we de vlinders een solide basis te geven voor verder herstel in de toekomst en zal Het Groene Woud uiteindelijk nog een stuk groener worden dan het al was!

Dank

Het project is mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van LEADER, Stichting Streekrekening Het Groene Woud, Prins Bernard Cultuurfonds, gemeente Schijndel en NMC Schijndel.

De natuurbeheerorganisaties Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap en De Vlinderstichting hebben het project met raad en daad ondersteund.

Informatie en bestellen

Op www.nmcschijndel.nl is meer informatie te vinden over het project Vlinders in het Groene Woud.

Het boek *Vlinders in Het Groene Woud* kost € 28,- inclusief verzendkosten. Bestellen kan door het overmaken van het bedrag op bankrekening 1439.97.440 t.n.v. Stichting Natuurprojecten Schijndel onder vermelding van adresgegevens, e-mailadres en/of telefoonnummer.